بسم الله الرحمن الرحیم

خلاصه پروژه: استفاده از مداخلهٔ رفتاری متن‌پایه با هدف افزایش میزان واکسیناسیون کووید-۱۹

در ایام همه گیری ویروس کرونا،برای تحقق افزایش پذیرش و تزریق واکسن کووید-۱۹ توسط عموم افراد جامعه، می‌توان از طریق ارسال تلنگرهای متن‌پایه طراحی شده توسط اصول علوم رفتاری و روان‌شناختی در قالب پیامک، منجر به افزایش میزان واکسیناسیون در دوزهای دوم و سوم شد.

جمهوری اسلامی ایران
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

مرکز بینش‌های رفتاری ایران

مقدمه و مسئله

پس از شیوع جهانی ویروس کرونا، واکسیناسیون از سمت جوامع علمی به عنوان موثرترین راه برای مقابله با انتشار این ویروس شناخته شد و دولت‌های مختلف درصدد این برآمدند تا با به‌کارگیری موثرترین راهکارها و سیاست ها، به افزایش پذیرش و تزریق واکسن در میان جامعه خود بپردازند. در ایران نیز این موضوع به ویژه برای تزریق دوز تقویتی توسط عموم جامعه تبدیل به یکی از چالش‌های سیاستگذاران شد. در شرایط همه‌گیری یک بیماری خطرناک از جمله کووید-۱۹ گاهی راه‌حل‌های معمول به حد کافی ترغیب‌کننده نیستند؛ **بلکه لازم است ضمن توجه به ویژگی های روان‌شناختی انسان، راه‌حل‌ها و سیاست‌هایی مبتنی بر این ویژگی‌ها، به شکل کم‌هزینه و مبتنی بر شواهد طراحی و اِعمال شوند.**

تیم‌های بینش‌های رفتاری در جهان بر اساس تجربه کرونا و تجربه بیماری های مشابه گذشته، توانستند سیاست‌های آگاه از علوم رفتاری متعددی را در سطوح مختلف برای مقابله کارآمدتر، کم هزینه‌تر و مبتنی بر شواهد علمی ارائه دهند که مورد استفاده دولت‌های بسیاری در جهان قرار گرفت.

پژوهش حاضر با هدف فراهم کردن دقیق‌ترین محیط پژوهش، از روش **کارآزمایی تصادفی کنترل‌شده (RCT)** استفاده کرده بود. برای این آزمایش در هر دوز، نمونه‌ای ۴۸ هزار نفره از مجموع شش استان (گیلان، بوشهر، یزد، اردبیل، قم و خراسان رضوی) با نرخ تزریق واکسن متفاوت، به‌صورت کاملا تصادفی استخراج شد تا نتایج مطالعه قابلیت تعمیم به کل کشور را داشته باشد. هر مداخله شامل هفت بازوی پژوهشی و یک بازوی شاهد (عدم دریافت پیام) بود که نمونهٔ مذکور به‌صورت تصادفی به آن‌ها تخصیص داده می‌شد و در هر یک از بازوهای مداخله، هفت اصل بینش‌های رفتاری به کار رفته بود (شش اصل مشترک و یک اصل متغیر شامل مواردی چون کمبود، عمل متقابل، مزیت اجتماعی، هنجار اجتماعی و مالکیت). با استفاده از سامانه ملی واکسیناسیون وزارت بهداشت، پیام‌ها برای افراد تعیین‌شده ارسال شد و و رفتار تزریق واکسن آن‌ها به مدت ۱۴ روز مورد ارزیابی و نظارت قرار گرفت تا مشخص شود چه درصدی از افراد در بازه مطالعه اقدام به تزریق واکسن کرده‌اند.

این مداخله در دی ماه ۱۴۰۰ توسط **وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی** بر روی نمونه مورد نظر اجرا شد.

خلاصه یافته‌ها

یافته‌ها نشان داد در مداخله دوز دوم، چهار بازو به‌صورت معناداری موثرتر از گروه کنترل بود و موثرترین بازو (اصل کمبود) باعث افزایش حدوداً ۳۷ درصدی در افراد واکسن زده نسبت به افراد گروه کنترل شده بود. در واقع در این گروه، **۳۷ درصد افراد بیشتری** نسبت به کسانی که پیامی دریافت نکرده بودند، به علت دریافت مداخله، واکسن زده بودند.

همچنین در مداخله دوز سوم نیز، نمونه‌های تمام هفت بازوی پژوهشی به صورت معناداری عملکرد بهتری نسبت به گروه کنترل داشتند و موثرترین بازو (اصل کمبود) در این مداخله نیز حدودا باعث افزایش ۳۰ درصدی در اقدام افراد به تزریق واکسن نسبت به گروه کنترل شد؛ بنابراین هر دو مداخله عملکرد بسیار موفقی در افزایش تزریق واکسن داشت. در نتایج به‌دست‌آمده چند نکته قابل توجه وجود داشت: اولاً نتایج اولیه پژوهش حاکی از آن بود که علاوه بر موفقیت بسیار زیاد طرح، درصد تاثیر موثرترین بازو، حتی از معروف‌ترین پژوهش انجام شده در این حوزه که در مجله nature به چاپ رسیده بیشتر بود (۱)، ثانیاً دو بازویی که بیشترین تاثیر را در هر دو مداخله داشتند بر اساس نوآوری تیم پژوهشی طراحی شده و پیش از این در نمونه های خارجی مورد استفاده قرار نگرفته بودند، ثالثا تا زمان انجام این طرح، هیچ پژوهشی در جهان این نوع از مداخلات را بر روی تزریق دوز تقویتی اجرا نکرده بود و از این حیث این پژوهش اولین نوع مداخله بر روی تزریق این دوز در جهان بود.

توصیه‌های سیاستی

در ایام کرونا افزایش پذیرش و تزریق واکسن کووید-۱۹ توسط عموم افراد جامعه، به ویژه در دوزهای تقویتی، اصلی‌ترین چالش دولت‌ها در جهان به حساب می‌آمد. در ایران نیز این موضوع به ویژه برای تزریق دوز تقویتی تبدیل به یکی از چالش‌های سیاستگذاری شده بود.

این پژوهش با طراحی و اجرای یکی از مداخلات رفتاری، به عنوان ابزار جدید سیاستگذاری در جهان و از طریق ارسال تلنگرهای متن‌پایه به افزایش میزان واکسیناسیون کووید-۱۹ در دوزهای دوم و سوم در ایران پرداخته و برای این منظور، از روش آزمایش کنترل‌شده تصادفی استفاده کرد. نتایج آزمایش حاکی از آن بود این تلنگر می تواند ۳۰ تا ۳۷ درصد منجر به افزایش تزریق واکسن در جامعه مخاطب شود. با توجه به موفقیت طرح، این مداخله در بهمن ۱۴۰۰ به صورت انبوه بر روی تمام افرادی که دوز دوم و سوم را تزریق نکرده بودند (حدودا ۴۰ میلیون نفر)، اجرا شد. برآوردها حاکی از آن است به عنوان مثال اگر مداخله دوز سوم بر روی تمام افراد بالای ۱۲ کشور اجرا می‌شد، می‌توانست باعث تسهیل ۲۶ روزه در فرایند واکسیناسون کشور شود. بنابراین استفاده از سیاستگذاری رفتاری می‌تواند به تحقق سیاست های سلامت عمومی در کشور کمک بسیار زیادی کند.

پژوهشگران طرح: زینب زاکانی، محمدحسن ابراهیم کنی، فاطمه مروتی، علیرضا گیوزاد و امیر قادری

مرکز بینش‌های رفتاری ایران، متشکل از جمعی از دانش‌آموختگان روان‌شناسی دانشگاه تهران بوده که با هدف کاربردی‌سازی رویکرد بینش‌های رفتاری (BI) در مسائل و مشکلات مختلف جامعه ایران فعالیت می‌کند. این مرکز تاکنون پروژه‌های متعدد رفتاری با سازمان‌های مختلف اعم از وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت راه و شهرسازی، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و شهرداری تهران انجام داده‌است.

ضلع شمال غربی چهارراه ولیعصر عجل‌الله‌تعالی‌فرجه‌الشریف، خانه اندیشه‌ورزان
iranbehavioralinsights.ir
@iranbehavioralinsights
۰۹۳۰۳۱۸۷۲۲۰

منابع

(1) Santos, H. C., Goren, A., Chabris, C. F., & Meyer, M. N. (2021). Effect of targeted behavioral science messages on COVID-19 vaccination registration among employees of a large health system: A randomized trial. *JAMA Network Open*, 4(7), e2118702-e2118702.